

NAGY IGNÁCZ.

— Harmadik közlemény. —

V.

Nagy Ignác munkálkodása az Athenaeumban s a divatlapokban. Életképei. Polemiái ezek miatt. Beszéleyei. Működése az Akadémiában és a Kisfaludy-Társaságban. Külföldi Regénytár. Honorariumai. Külseje és jelleme.

Nagy Ignácz rendes ujságírói, fordítói és szerkesztői foglalatossága mellett a szépirodalmat sem hanyagolja el. Fáradhatatlanul dolgozik, tervez; ambíciója, hogy a neves írók közé küzdje fel magát, nem hagyja nyugodni. 1836-ig elért kisebb sikerei bizonyos posztitót szereztek neki, ezt kell megszilárdítania. — 1837-ben az *Aurorában* olvassuk három epigrammáját, tehát az irodalom vezető emberei is figyelmükre méltatják már ekkor s a következő évben az *Athenaeum* május 25-én kelt előfizetési jelentésében *munkatársai között említi*. A hatalmas triumviratus hadseregébe fogadja a derék katonát, ki ettől fogva nem is hagyta el az athenaeisták zászlaját. Ő és Gaal József voltak az Athenaeum szerkesztőinek »ordonnance tisztjei« — mondja Lauka — »kik az akkoriban hatalmas triast leghűségesebben védelmezték«. Az 1838., 1839. és 1840-iki évfolyamokban több fordítása s eredeti elbeszélése jelenik meg. Az utóbbiakat összegyűjtött beszéleyei közt olvashatjuk, melyekről alább szólunk. Az 1840. évfolyam (II. 19., 20. sz.) mutatványt közöl *Napjaink* cz. regényéből. A közölt első fejezetből (»A víg regénynek szomorúsággal vegyes kezdete«) megismerünk néhány alakot: egy gazdag vasáros özvegyét s két intrikusnak ígérkező urat. Egyik az első segéd, ki az özvegy kezére vágyik. A végén egy apátlan, anyátlan árva fiúcska tűnik fel, ki az író szerint a regény hőse lesz. Ebből a kezdetből bajos az egészre következtetni. A regény nem jelent meg. Részleteit, úgy látszik későbbi munkáiba dolgozta bele. Nagy Ignácz egyáltalában sokat tervez és ígér, de ígéretei csak ígéretnek maradnak. Így ígér 1839-ben egy *Vérbosszú* v. *Johanna, Nápoly királynéja* cz. 5 felvonásos szomorújátékot, egy *Fiatál nagybátya* cz. 4 felvonásos

vígjátékot (Lukács Lajossal együtt, ki a következő évben meghalt), 1845-ben havi füzetekben megjelenő életképsorozatot, 1846-ban egy *Szent Miska, a bácskai remete* cz. regényt, 1847-ben *Konjár és mester* cz. színművet, 1848-ban *Toldi Miklós* cz. víg történeti regényt. Mindezeknek nyomuk sincs. — Az 1848-iki évfolyam végé felé *Budapesti élet* czímen újdonságaihoz hasonló rovatot kezd írni, de az apróságok csakhamar háttérbe szorulnak s helyet adnak a fővárosi életből vett genre-képeknek. Maga így szól ezekről: »... nem lesz talán érdektelen e helyen fölváltva néha a lakosság külön osztályaiából egész életrendszeri vázlatot emelni ki s így lassankint a fővárosi életet vázlatos árnyéklaiban némileg megismertetni... vázlatainkban leginkább azon színeket fogjuk kiemelni, melyek az illető felekezeteken leginkább láthatók, vagyis többnyire a középúton járandunk. Tizennégy évi folytonos itt lakás és gyakori érintkezés a legkülönbözőbb osztályokkal, reménylhetik velünk, hogy legalább »az igazsághoz hívek fogunk maradhatni.« (II. 73.)

Így fejlődött a fővárosi újdonságíró életképiróvá, így találta meg a humorista-riporter az egyéniségének és tehetségének legmegfelelőbb satirico-humoristicus rajz-formát.

A következő 1842. évben egymást érik a csipős rajzok. *Zajtay* álnév alatt jelennek meg s nagy feltűnést keltenek. Hasonló feltűnést, sőt bosszankodást keltenek *Tyukody*nak állat-genrekepei, melyekben szintén akkori közéleti mozgalmainkat rajzolja Nagy Ignác. Mindjárt eleinte polemiákba is keveredik miattuk. *Garay* a Regélőben (1842. 46. sz.) azzal vádolja hogy »Háziúr« cz. genreképének eszméjét s egyes részleteit az ő (Garay) hasonló czímű rajzából vette. Ebből hosszas és elkeseredett polemia támad köztük, melynek részletes ismertetése nem irodalmi érdekű. N. I. tiltakozik a plagizálás vádjá ellen. Ugyanarról a dologról két ember is írhat. Ő különben is előbb kezdett genre-képeket írni, mint Garay, kinek nincs tehetsége az effélékhez. Az egész polemia személyeskedéssé fajul a végén, mikor pl. N. I. kijelenti, hogy ha »férfias tette kerül a dolog, (Garay) meghunyászkodva hallgat.« *Garay* Bajzát vádolja, hogy *Zajtay* cikkét lapjába felvette, mely nem védelem, hanem az ő személye s lapja elleni nemtelen gyanúsítás s így eltér a felvett tárgytól. Bajza nem találja, hogy *Zajtay* eltért volna a tárgytól, mert mi itt a tárgy? »Semmi más nem, véleményem szerint, mint hogy *Garay* úr *Zajtay*t bökdösse. Ha tehát *Zajtay* *Garay* urat visszabökdösi, egészen a felvett tárgynál marad.« Bajza védelmével végződik a meddő polemia. — Ugyanebben az évben *A jurátus* (II. 7—9) czímen közöl egy életképet, mely erős szatira a léha jurátusok ellen. Leírja egy napjukat, mely léhaskodással telik el; szemükre veti, hogy a szabadságot és egyenlőséget hordván ajkukon, mindent megengednek maguknak s az egyenlőséget »lefelé« nem ismerik. — Lett erre fölfortyanás a megsértett jurátusok közt. A *Századunkban* dühös cikk jelenik meg, melyet

a *Hirnök* is siet átvenni, hogy az »alávaló, gyalázatos, mocskos« Zajtay-féle cikket megczáfolja. — N. I. »Egy jurátus« álnév alatt felel a czáfolatra Több állítását bebizonyítja, a pszichológusokat visszautasítja s kijelenti, hogy nem az egész jurátusságot akarta a szóban forgó rajz megbélyegezni, hanem a garázdákat, kik azt meg is érdemlik. »Nincs időelőttibb munka, mint még most satyrát írni akarni« — mondja cikke végén, — »de épen most *kell* írni satyrát, még pedig vérig hatót, mert megfúlunk a visszaélések közt, ha a satyra csaláncsomójával is nem segítünk irto-gatni, legalább a hol lehet.« — Harmadik polemiája 1843-ban volt a Pesti Hírlappal, hol egy cikkben (»A magyar irodalom és művészet 1842-ben«) megtámadták Bajzát, mert »Zajtay és Tyukody név alatt író urak által legszentebb közérdekeinket gúnytárgyúl használni s political pályánk legtisztább férfiai sértő, gyanúsító czélzásokkal megtámadni engedé.« Kossuth, a szerkesztő, erre megjegyzi, »hogy a dolog nem oly fontos s hogy inkább csak Tyukody cikkeiben vannak afféle czélzások, de *Az állatok közgyűlése* (az incriminált rajz) magyaros modorú fordítás francziából s a czélzások már a francziában benn voltak.« (P. H. 211. sz.) — N. I. azt feleli ezekre, hogy alkotmányos országban mindenkinek joga van a kritikára. Ő nem a »szent ügyet«, hanem a rajta lévő sok »sallangot« támadta meg. Mindig úgy ír, hogy »tökéletesen senki se ismerhessen magára.« Rokon tartalmú francia munkát olvasott s ez indította ilyen állattörténetek írására, hogy a ferdeségeket és visszaéléseket is ilyen módon pusztítsa. Rajza nem fordítás, az egyezések természetesek. »Szavaimat — úgy-mond — csak balságaink özönéből merítem, s ha ezek közül némelyek Franciaországot is nyomják, az nem az én bűnöm.« (Athenaeum. 1843. I. 52. l.)

Ezeken kívül is találunk még néhány felszólalást életképei ellen, melyek azt bizonyítják, hogy Zajtay és Tyukody sokaknak az elevenére tapintott s hogy a javító czélzattal szerte lövöldözött gúnynak meg volt a maga hatása. A tréfás életképek nem csak nagy feltűnést keltettek, hanem gondolkodóba is ejtették az embereket.

A »Budapesti élet«-en kívül gúnyos epigrammákat, apróságokat s fordításokat közöl az Athenaeumban 1843-ig, mikor a folyóirat megszűnik. Életképeit a Regélőből lett *Pesti Divatlapban* (1848-tól kezdve Budapesti Divatlap; szerkesztője Vahot Imre) s az új *Életképekben* (Frankenburg lapja) folytatja 1844-től kezdve 1848-ig. Az Életképek 1846. évfolyamában a *Budapesti séták* cz. rajzszorozatot *Kiss Pál* álnév alatt írja.

Az időnként megjelenő almanachok szintén közölnek tőle egy-egy rajzot vagy kisebb vígjátékot (*Hajnal* 1838. *Részvét gyöngyei* 1838., *Emlény* 1841., *Nemzeti Almanach* I. 1841. II. 1842., *Szivárvány* 1844. *Aradi vészlapok* 1844.). Még az arisztokratáskodó *Honderű* is szükségét érzi, hogy a népszerű író meg-

nyerje munkatársnak s 1844-ben s 1847-ben mint ilyenel dicsek-zik vele, de két rajznál nem kap tőle többet.

Szerteszét megjelent novelláit és rajzait időnként kötetekbe gyűjti s újakkal megtoldva kiadja. Ezek közül itt csak novella-gyűjteményét ismertetem, a többiekkel külön s kissé részletesebben szándékozván foglalkozni.

Elbeszélései 1843 ban jelentek meg *Beszélyek* czimen három kis kötetben (saját költségén). A három kötet 863 lapon 22 novellát tartalmaz, melyek közül 15 komoly tárgyú. Az író ezekben egészen korának ízlését követi. Romantikus történeteket beszél el jellemzéssel, lélektani indokolással édes-keveset törődve. Novelláiban a véletlen korlátlan úr, ki tetszése szerint bánik el az emberekkel. A néhány hangulatosabb leírás, vagy drámaibb párbeszéd nem kárpótol bennünket a sok valószínűtlenségért s hatásvadászó véres jelenetért. — *Legnagyobb részük történeti elbeszélés* (a honfoglalás korából, Kálmán, Róbert Károly, Hunyadi és Mátyás király idejéből — tehát a középkorból; néhánynak tárgyát külföldi államok egykorú történetéből meríti). Bizonyos kortanulmányt nem lehet az írótól elvitatnunk, de ezt csak történeteinek színezésére használja s nem igazi korfestésre.

Az író egyéniségének meg nem felelő s így nem sikerült komoly elbeszéléseken kívül van 7 víg elbeszélés is a három kötetben. Ezek sem válnak ki az egykorú s Kisfaludy óta divatozó »víg beszélyek« közül, de könnyedén, jó kedvvel s fordulatosan vannak elmondva s így ma is szívesen olvassuk őket. Legjobbak *A tekintetes úr és fia* (egy Tollagira emlékeztető vidéki gavallér megkopasztatása Pesten), *Az élő halott* (egy bolond plátói szerelmes lelki küzdelmei), *A nagyságos asszony és leánya*, mely a legeredetibb köztük s az író genreképei közé illik s a *Ha ha ha ha ha!* (egy mulatságos londoni történet, melyet álmában él végig az író).

Általában azt mondhatjuk a *Beszélyekről*, hogy *abban a korban* számottevő elbeszélés-gyűjtemény,

Nagy Ignácot 1840 szept. 5-én az a kitüntetés éri, hogy *a Magyar Tudós Társaság levelező tagjai közé választja*. A kitüntetésért levélben mond köszönetet s ígéri, hogy buzgó munkása lesz az Akadémiának. Mint a játékszíni küldöttség tagja tényleg sokat buzgólkodott a beküldött sok eredeti és fordított színdarab megbírálásában.

Három nappal megválasztatása után a közgyűlésen jelenti Szalay László, hogy a Teleki jutalomért pályázó nyolcz színmű közül Szigligeti *Rózsája* nyerte el a díjat s hozzá Nagy Ignác *Életuntak* cz. vígjátéka áll a legközelebb s mint ilyen nyomtatott ívenkint 4 arany tiszteletdíjjal jutalmaztatik. Két évvel később, 1842-ben pedig az ő *Tisztújítása* nyerte el a száz aranyat s Szigligeti kapta *Kimissijével* a tiszteletdíjat.

1842 jan. 22-én *választja tagjává a Kisfaludy-Társaság*

Kisfaludy Sándorral, Garayval, Erdélyivel, Gaallal, Vachott Sándorral, Vajda Péterrel s másokkal együtt. Megválasztatása után mindjárt *megteszik segédítőknak és pénztárosnak*. Ünnepeles bevezetése az 1843. máj. 27-iki gyűlésen történt. Nagy Ignác felszólítására Schedel (Toldy) Ferencz mondta az üdvözlő beszédet, melyben dicséri határozott és egyenes jellemét, azután irodalmi működését méltatja, többek közt ezeket mondván: »Ön különösen az elbeszélésben majd a történeti, majd a regényes, majd a társas világ külön vidékeibe vezetvén, annyi találékonyssággal mulattatta képzelőnk, oly élénk festéseivel az érzésnek melegítette keblünket, oly finom tréfával s vonatkozásokban gazdag satirai játékkal csipdezi és csalánozza a ferdeséget, felszedséget és bűnt, hogy ügyes és lelkes s egyszersmind kellemes elbeszélőink közt méltó helyet vívott ki magának. Nem kisebb tért lelt az ön Músája a vígjáték mezején. Ön nemcsak egyike azon magyar szinköltőknek, kik a víg nemben legtöbbet adtak, de kik legjobbát is . . .« Nagy Ignác feleletében szerényen szól működéséről, aztán így folytatja: »Mint már mondtam, a tisztelet szent érzelve egyesít bennünket e helyen Kisfaludy Károly iránt s midőn azt ismétlem, meg kell egyszersmind jegyezni, hogy én vagyok talán e gyűlekezetben az, ki elhunyt nagy költőknek a leghőbb tisztelet magasztos érzelmén kívül egyszersmind legforróbb hálám őszinte nyilvánításával tartozom, mert nélküle pirulva kellene megvallanom, hogy a szép magyar haza fiának születtem . . .« Azután elmondja, hogy mint tették őt Kisfaludy munkái magyar íróvá (a mint azt tanuló éveit tárgyalva elmondtuk). Székfoglalóul *Az agglegény cz.* torzképet olvasta fel, mely aztán a Kisfaludy-Társaság Évlapjaiban jelent meg.

Még 1842-ben megbizza a társaság a *Külföldi Regénytár* szerkesztésével. Kötelessége volt a kéziratokat elolvasni, nyelvtani tekintetben kiigazítani s az egész korrekturát végezni. Hartlebennel úgy szerződött a társaság, hogy a gyűjtemény az ő sajátja, ezért ő fizet az angol, olasz és spanyol fordításokért évenként 10, a francziákért 8, a németekért 6 pengő forintot. Ebből a szerkesztőt 10⁰/₀, a társaságot 2⁰/₀ illeti, a többi a fordítóé. A szerkesztői honorárium tehát oly nevétségesen csekély, hogy Nagy Ignác jóformán szívésségből végezte a Regénytár szerkesztésének fárasztó munkáját. És mint minden dolgát, ezt is jól végezte. A csinos kiállítású tizenkettedrét kötetek gyorsan jelennek meg egymásután, úgy hogy 1843-tól 1844-ig 23 kötet jó regényfordítás lát napvilágot. Maga Palzowné *St. Roche cz.* kedvelt regényét (öt kötet) fordítja le. Ha a szerzők nevein végigtekintünk s köztük látjuk Balzac, Dickens, Bulwer, Flygare Carlén s Cervantes nevét, elmondhatjuk, hogy a vállalat becsületére vált a társaságnak. 1844—1846-ig *Uj Külföldi Regénytár* czímen még 10 kötet fordítás jelenik meg, aztán a vállalat s vele együtt Nagy Ignác önzetlen és hasznos szerkesztői működése is megszűnik.

A segéditkárságról s pénztárnokságról már 1843-ban lemond, azt adván okul Toldyhoz írt levelében, hogy elfoglaltsága rendkívül nagy s szeme annyira meggyöngült, hogy gyertyánál nem szabad dolgoznia, lemondását azonban csak 1845-ben fogadta el a társaság. — Kuthy Lajost 1846 jan. 24-én ő vezeti be beszéddel a társaságba. Ennyit Kisfaludy-társaságbeli működéséről. Ha hozzáteszszük még, hogy az 1839-ben alakult *Almanach-társaságnak* (a Nemzeti Almanach kiadására összetoborzott kis irodalmi részvénytársaság) jegyzője volt néhány évig s a Nemzeti Színház drámabíráló választmányának is tagja, s az eddig mondottakra visszaemlékszünk, lesz némi fogalmunk Nagy Ignácznak lázas és idegölő munkásságáról.

Ennek a munkásságnak meg is volt a maga eredménye. Nagy Ignác egyike lett a negyvenes évek legkedveltebb, legismertebb íróinak s így a legjobban honoráltaknak is. Lauka szerint az Athenaeum Kuthyval s Gaallal együtt legjobban díjazta a novellisták közül s tényleg 1842-ben 311 frtot kapott az Athenaeumtól, a mint ez irodalmi bevételeinek érdekes kimutatásából kitűnik (Akad. lev.). Ebből a pontos kimutatásból látjuk, hogy 1842-ben 1601, 1843-ban 1849 s 1844-ben 2328 pengő forintot keresett irodalmi működésével. Ez a jövedelem a következő években sem csökkenhetett. 1845-ben Hartleben előnyös szerződést köt vele s azontúl munkáit csak ő adja ki (a Magyar Titkok egy füzetéért 100 frtot fizetett neki). Nem csoda, hogy a fiatalabb írók irigységgel vegyes tisztelettel tekintettek reá. »Irigyeltük — mondja Lauka¹ — gyémánt inggombjait, arany szemüvegét, óralánczát és óráját s azon drága kelméket, melyekből Lapedato varrt öltönyöket számára. Nagy Ignác író, főmunkatárs, részháztulajdonos és hivatalnok volt egy személyben, a miért naponkint többet költhetett, mint a mennyit mi havonkint kerestünk.« Csak egyet nem irigyeltek tőle: külsejét. Középmagas, sovány, gyenge s feltűnően rút arcú férfit volt. Parókát viselt, szakálla, bajusza gyéren nőtt, arca és nagy orra veres, szeme kancsal. Maga inkább furcsának tartotta magát, mint rútnek s szeretett női társaságban forgolódni. A nők szívesen társalogtak vele, mert kedves, elmés és szeretetreméltó társalgó volt.² Becsületességét és jó szívét is sokszor emlegetik kortársai: »nemcsak magának, hanem másoknak is keresett — mondja róla Lauka, — és mikor maga munkát nem adhatott, sorba járta a könyvkiadókat, társaságokat és intézeteket, hogy a szűkölködő, de dolgozni akaró íróknak munkát szerezhessen«. Lauka szavait két concret esettel is támogathatjuk. Az egyik az, hogy 1843-ban *Petőfit*, ki akkor igen szomorú anyagi körülmé-

¹ Lauka G.: A multról a jelennek. Év n.

² Arczképe van a *Pesti Divatlapban* (1844. 18. sz.), Barabás rajza, a *Hölgyfutár Arczkép Albumában* (1856), Barabás rajza; a *Magyar Írók Arczképei és Életrajzaiban* (1858); a *Vasárnapi Ujságban* (1859. 10.) s két olajfestésű arczképe a család birtokában.

nyek közt volt, ő hívta Pozsonyból Pestre s két regényfordítással bízta meg (*A koros hölgy. Robin Hood*, megjelentek a Külföldi Regénytárban), összesen 500 váltó forintot fizetvén a fordításokért, többet, mint Petőfi remélte.¹ Három évvel később az ifjú *Jókainak* tett nagy szolgálatot; t. i. első regényét, a *Hétköznapot* ő adatta ki Hartlebennel. Az ő közbenjárása nélkül bizonyára sohasem adja ki a német üzletember egy kezdő írónak regényét. Jókai *A tengerszemű hölgy* cz. regényében így beszél el érdekes találkozásukat: »Testben megbénult már. Ritkán lehetett látni az utcán, neje által karon vezetve. Egész nap otthon ült, az íróasztala mellett és írta azokat az élethű rajzokat a budapesti kis világról, a melyek olyan derült kedélyről tanúskodnak. Akkor láttam először, a mikor hozzám izent, hogy a »Hétköznapok«-ról akar velem beszélni. Megdöböntő arcz volt sötétveres foltokkal egész fel a túlmagos homlokáig, melynek fényes kopaszágát simára kent fekete paróka szakította félbe. Hozzá egy elképzelhetetlen nagyságú veres orr,² de a melyen nem ért rá az ember elálmélnodni, annyira megigézte az a szélylyel kancsalító szempár, melyek közül az egyenesen reánk néző egészen kőmerevnek látszott. A hangja pedig hasonlított egy beteg gyermekéhez. És ezen visszataszító külső alatt élt a legnemesebb lélek, e béna testben a legerélyesebb jellem. Jóságosabb tekintet idegen arczról nem nézett rám soha, mint e hal-merev szemekből. S az a beteg hang hirdette nekem a legelső örömhírt. — Az ő ajánlatára elfogadja Hartleben az első regényemet kiadásra s ad nekem érte háromszázhatvan ezüst forintokat. Az akkor — és nekem — egy egész kapitális volt! — nem kellett többé az ügyvédi irodában körmölnöm naphosszant, hat forint havi díjért«. — Nagy Ignác baráti összeköttetéseiről különben keveset tudunk. Ismerni ismerte az akkori írók nagy részét, mert folytonosan érintkeznie kellett velük mint hírlapírónak, akademikusnak, a Kisfaludy-Társaság s a drámabíráló választmány tagjának, s a Színműtár szerkesztőjének; a *Pesti Körnek* is igazgató választmányi tagja volt, de mint beteges és nagy elfoglaltságú ember, nem igen járt az írói társaságokba. Csendes és magába vonuló természete nem hajlott könnyen a barátkozás felé. Fő mulatsága a színház volt, ennek és a hangversenyeknek állandó látogatója volt. Estéit otthon töltötte az előadás után a Hatvani-utczai lakásán. 1847-ben, mikor már nehezen tudott járni (hátgerinczsorvadása volt), a Várba költözött, hogy hivatalához közelebb legyen s így még jobban el volt szigetelve a pesti írói köröktől. — Sok volt a jó ismerőse, tisztelője és barátja, de volt sok irigye s ellenfele is, kik nem egyszer megcsípkedték, sőt megrágalmazták bírálataikban. Hogy ő milyen nemes ellenfél volt, arra csak egy példát hozok fel. Garay-

¹ Ferenczi Zoltán: Petőfi életrajza I. 308—16.

² Nagy Ignácznak későbbi neheztelése Petőfibre Jókai szerint onnan eredt, hogy N. I. magára vette Petőfinék »Komor, mogorva férfiú volt Orbán, bár oly vidám hajnal pirult az orrán« kezdetű versét.

val az említett erősen személyeskedő polemia után nem lehetett a legbarátságosabb viszonyban s mégis *ő az egyetlen, ki vele törődik*, mikor szegény Garay 1849-ben nyomorog. »Tisztelt Igazgató úr! — írja Toldynak 1849 nov. 21. — Garay János leírhatatlan nyomorral küzd. Betegen, pénz, fa, élelem és minden nélkül! Kész munkája elég van, s éheznie kell! Nem lehetne-e rajta a Kisfaludy Társaság pénztárából segíteni? Például előlegezésképen gyönyörű Szent Lászlójára? Az istenért, tegyünk valamit Garaynkért, de tetemest és tüstént...« Toldy erre a felszólításra azonnal 50 forintot gyűjtött, melyet mint tiszteletdíjat adott át a Kisfaludy Társaság Garaynak egy Szent Lászlójából való töredékért¹ s így kimentette a szegény költőt a legnagyobb nyomorból.

VI.

Nagy Ignác vigjátékai: *Árgyrus királyfi. A hősök. Egysüljünk! Életuntak. Vendégszerep. Vetélytárs. A Tisztujítás* és hatása. *Ármány és szerelem.*

Nagy Ignác ifjúkori czéljáról, hogy drámaíró lesz, később sem mondott le. Körülményei úgy alakultak, hogy nem szentelhetette magát egész odaadással a drámaírásnak s darabjai egynek kivételével csak jó kísérletek maradtak, de azért megmutatta ezekkel is, hogy volt tehetsége a drámaíráshoz és hogy rendszeres fejlődés mellett nagyobb eredményeket is mutathatott volna fel ez a tehetség.

Ifjúkori kísérleteiről, a *Mátrai Rablóról* és *Soroksári János*-ról már szólottunk s ugyanakkor említettük, hogy ezekkel egy időben (1835-ben) egy harmadik darabja is elkészült, a *Vasorrú bába*, mely valószínűleg *Árgyrus királyfi* cz. darabjával azonos, illetőleg alapul szolgált ennek kidolgozásánál. 1840-ben jelent meg Budán »az egyetem bötűivel« ez a darab ilyen czímen: »*Árgyrus királyfi*. Tüneményes életkép négy rámban, előrajzzal és utóábrázolattal«. »Ajánlja a Peleskei notáriusnak a szerző.«² A tündéres bohózatok közé tartozik. A tündéresség csak keret, mely lazán foglal össze néhány magyar életképet. Meséje (ha ugyan annak nevezhetjük) az, hogy a magyar tündérország ura fiát Árgyrust földi tanulmányútra küldi Rontó Pállal, egy jókedvű korhely diákkal s Árgyrus csak azzal a föltétellel kapja meg a Vasorrú bába leányát, Tündér Ilonát, ha legalább egyszer jól mulatott a földön. A Vasorrú bába természetesen mindig elrontja a mulatságát, de egyszer mégis jól mulat, s Ilona az övé lesz.

Ez az egész tündérkedés csak arra való, hogy legyen valami összefüggés az egyes képek között. Az első egy mulatságos toborzási jelenet a Hatvani kapu előtt, a második egy utcai jelenet

¹ A levél, Toldy gyűjtőive s Garay nyugtatóványa az Akadémia levéltárában.

² Második kiadása *Rontó Pál* czímen *Nagy Ignác vigjátékai* (1852) között.

s multság egy meggazdagodott pesti szabónál, a harmadik kép falun játszik s főleg a kupaktanács gyűlése multságos benne, a negyedik koldúsokat mutat be hivatalos működésükben és otthon, az ötödik pedig a színház próbatermének titkait tárja fel. Ezen mulat legjobban Argyrus, mi is ezen mulatunk legjobban. A tarka alakok egymást kergetik: a verbunkos káplár, a pesti aszfaltbetyárok, a gazdag szabó s nemesi származására büszke felesége, a házibarát, a bölcs falusi tanács tagjai, az 1838-iki nagy árvízről kintorna mellett éneklő koldús, a rendetlen és követelődző színésznép, a desperatus szerző stb. — Jókedvvel megírt bohóság tele szatirikus csipkelődéssel. Egy kis korrajz (carricaturaszerűleg rajzolva) a harminczas évek végéről. Szerkezetnek nyoma sincs benne (tíz változásra hull szét), de ki keresne ilyen kis tréfában szerkezetet? Feltűnő az egésznek népiesen magyaros nyelve, mely sohasem izetlen vagy durva s a népdalok ügyes beleszövése (»Tizán túl, Tizán túl szólnak csak jól magyarul«, »Hol lakom én, azt kérdezik... Czikbakházán«, »Ez a pohár bújdosik« stb.). Élég sok benne a műdal is (solo, kar váltakozva), úgyhogy az egésznek operett jellege van. — Címéről *Csongor és Tünde* (1831) is eszünkbe jut s ha épen keresnénk valami egyezést a két mű között, a következő halvány analógiákat vennők észre: Argyrus — Csongor; Rontó Pál — Balga; Ilona — Tünde; Csókide (I. szobalánya) — Ilma; Vasorrú bába — Mírigy, de tovább hajszolni az analógiákat nevetéses szószálhasogatás lenne.

A darab népies hangjával és alakjaival *a magyar népszínmű egyik előhírnöke*.¹

1838-ban a *Részvét gyöngyei* cz. zsebkönyvben, mely az árvízkarosultak javára jelent meg, látott napvilágot egy másik kis népies vígjátéka: *A hősök*.²

Meséje nagyon kezdetleges: Puskai kasznár leányának, Háni-nak három kérője akad: Kardhegyi, nyugalmazott kapitány, Csap-házi kántor és Jelenfi Kálmán jegyző, kit Háni szeret. Puskai mint vitéz exinsurgens annak igéri lányát, ki valami vitézi, vagy nevezetes dolgot művel. Itt is az alkalom. Sobri épen a vidéken jár, tehát annak adja Hánit, a ki rá tudja venni Sobrit, hogy hagyja el az országot (!). Sobri ki akarja rabolni az uraságot és a kasznárt. Megtudják s erősen készülnek a terv megghiúsítására. Míg készülődnek, Sobri természetesen végrehajtja a rablást, de Háninak, ki találkozik vele, irást ad (!) arról, hogy itt hagyja az országot, ha a kasznár Jelenfinak adja leányát, sőt akkor elrablott húszezer pengőjét is visszaadja neki.

Alakjai vígjátéki alakok, főleg a vén Puskai, ki mindent »insurgensi parolájával« erősít, Kardhegyi, a vén »miles gloriosus«,

¹ Bayer *A magyar drámairodalom történetében* (II. 74.) tovább megy s kimondja, hogy Jakab István (Falusai lakodalom 1834) s N. I. példája nélkül a népszínmű meg nem születik.

² Második kiadása *Sobri* czimen N. I. vígjátékai közt.

a rossz rigmusokat mondó és folyton közmondásokban beszélő kántor, ki arra büszke, hogy insurgens trombitás volt s ő fújta a »retirádát,« a buta de olykor ravasz rátóti szolgálgeény, Matyi. Sok jókedv van az egészben, a komikus alakok folyton a szemünk előtt forgolódnak s elfeledtetik velünk, hogy tulajdonképen semmi se történik. Kisfaludy vígjátékainak kellemes derűje uralkodik az egész kis darabban, mely szeretetreméltó kezdetlegességével, magyar alakjaival s egyszerű, egészséges komikumával élénken emlékeztet a mester alkotásaira. — Schedel Ferencz egykorú birálatában¹ dicséri a kis vígjáték népiességét, de megrója benne az insurrectio éles kifigurázását és Sobri rokonszenves alakká tételét.²

Első nagyobb szabású vígjátéka az *Egyesüljünk!* mely 1839-ben jelent meg Színműtárának 4. füzetében.³ A vígjáték egy előjátékból s három felvonásból áll. A négy résznek külön címeteket ad: »Füredi népbarát,« »Mindent részvényekkel,« »Ármány és szerelem,« »Követválasztás.« Jóval egységesebb szerkezetű, mint az eddigiek, de absolute tekintve bizony még ez is kezdetleges. A compositio Nagy Ignácznak különben mindig gyenge oldala maradt. — Lássuk a vígjáték furcsa meséjét: Schrewsbury lord Füreden mulat s neje ikreket szül. A lord lelövessel fenyegeti feleségét és a dajkát, ha a gyermekeknek bajuk lesz. Edward az egyik fiucska megbetegszik, kicserélik a dajka gyermekével s hazautaznak. Mylady meghal s a kicserélt gyermek is. Az igazi Edward meggyógyul és Sárbery néven magyar író lesz. Angolul természetesen kitünően tud, mert máskép nem lenne semmi a vígjátékból. — Ezek az előzmények, a melyeket a darab végén tudunk meg. Sárbery képmása ikertestvérének Henriknek, ki messze földön jár, s ezért a Füreden nyaraló Schrewsbury s a Clinton család Henriknek tartja (itt kezdődik a darab). Sárbery, ki a dajkától s egy régi inastól megtudja származásának titkát, belemegy a játékba, még pedig annál könnyebben, mert beleszeretett Clinton lányába Viktóriába, ki Henrik jegyese volt és Sárberyt mint a többiek Henriknek tartja. Clinton nagy nép-barát, ki Magyarországon is folytonosan egyesületeket, részvénytársaságokat akar alapítani. Schrewsbury büszke aristokrata. A mese Angliában folytatódik. Edward Clintonpárti követjelölt lesz, apja ellenjelöltet léptet fel. Ez a választási mozgalom tölti ki a darab második és harmadik felvonását. Megérkezik Henrik is, minden hirtelen kiderül a végén. A képviselőség és Viktória Edwardé lesz. — Az egészben legcsekélyebb nyomát sem találjuk a valószínűségnek. Legfeljebb operettmesének járná meg.

¹ *Figyelmező* 1839. 49.

² Érdekesnek tartom megemlíteni, hogy Lipcsében 1839-ben már 2. kiadása jelent meg *Georg Schobri der Räuberhauptmann in Ungern* cz. két kötetes s állítólag magyarból fordított regénynek s hogy Párisban vígjátékot adtak elő, melynek Sobri volt a hőse s mely Berlinben is színre került.

³ Második kiadása N. I. vígjátékai (1852) közt.

Schedel Ferenc hosszú bírálatában¹ részletesen fejtegeti a mese valószínűtlenségét s abban állapodik meg, hogy a darab »légben függő alkotmány, de szép alkotmány« s a »felépítést« tulságosan megdicséri. Bizony mi a »felépítést« sem dicsérhetjük meg. A szerző számítva dolgozik, csomókat kötözget és oldozgat, sok alakot szerepeltet elég ügyesen váltakozó jelenetekben, de nem tudja tömöríteni, egymással szerves kapcsolatba hozni a sok apró részletet. A sok félreértést sem tudja kiaknázni eléggé, humor és komikum feltűnően kevés benne, a cselekvény szekere döcögve és nyikorogva halad előre. — Hatást a szerző inkább a darab *korszerűségétől* várt. A cím maga egy program. Clintonból Széchenyi beszél: »Erős akarat, egyesülés, részvények. Minden boldogság ezekben (sic) alapszik«. Lépten nyomon Széchenyi terveire és eszméire bukkanunk. Clinton minden irányban izgat, törekvését helyeslik is erősen, de mikor tette kerül a dolog, vége a lelkesedésnek. Pompásan mutatja ezt be a szerző az I. felvonás nagy gyűlési jelenetében, midőn Clinton részvényekre alapított ifjúsági sportintézet felállítását indítványozza. Rögtön következnek a kicsinyes kifogások, melyek mögött az önzés lappang. De az ilyen egyesület »a haza szent ügyét« mozdítaná elő. Mindnyájan zajosán megéljenzik »a haza szent ügyét,« de fizetni nem akarnak. Végre egy úr fölkel s illetéknépen szónokol: »Legyen szabad figyelmeztetnem a nagytekintetű gyülekezetet, hogy már késő az idő, s mivel ily fontos tárgy érett tanácskozást és több oldalú vitázatot kíván, tehát máskorra indítványozom halasztatni a gyűlést.« »Mind (zajosan fölkelve székeikről) Helyes! Éljen!« Ezzel vége a gyűlésnek s a tervezett egyesületnek is. — Jó erős, de sokban találó satira. Az angol választási jelenetek (több sikerült van köztük) szintén magyar viszonyok satirái s előképei a *Tisztújítás* hasonló jelene-
teinek.

A Nemzeti Színházban 1840. márcz. 7-én adták először László jutalomjátékául, de aztán nem igen játszották. Nem tetszett a közönségnek. Valószínűleg azért, mert az egészből (egy-két jelenetet kivéve) hiányzik az igazi vígjátéki élet.

A következő évben (1840), tudjuk, jutalmat nyert az Akadémiában egy új vígjátéka az *Életuntak*, mely ugyanabban az évben az Akadémia *Eredeti Játékszín* cz. vállalatában meg is jelent.² Ebben az 5 felvonásos darabban (fájdalom, az 5 felvonáson belül 14 változás van) salonvígjátékot akart adni. Nem merem azt mondani, hogy jellemvígjátékot. A cím ugyan jellemvígjátékot sejtet s az expositio szintén, hanem maga az egész nem felel meg várakozásunknak. Az »életuntak« Kéjtavi Irma, fiatal özvegy, kit a sok hazug hódolat és Szellemfi Jenő, kit egy kis csalódás tett életuntá. Életunságuk csak frázis s mi rögtön tudjuk,

¹ Figyelmező 1839. 35.

² Másodszer a már említett összes kiadásban.

hogy ezek szerelmesek lesznek egymásba (Jenő elejétől fogva szerelmes Irmába). Már most legalább érdekes lélektani rajzot várunk, de csakhamar alaposan csalódunk. Különböző mellékalakok tolakszanak közbe: különböző urak, kik különböző hölgyek kezére, illetőleg pénzére áhítoznak s ezért hosszú és erőszakolt bonyodalmat támasztanak, mely nem érdekel bennünket. A két életuntat pedig valósággal összekényszerítik meglehetősen naiv ragaszkodásokkal (pl. egy czukrászlánynyal majd utczagyerekkel (!) azt beszélgetik jelenlétükben, hogy jegyesek). Csodálatos, hogy Nagy Ignác éppen ebben a darabjában nem tud életet önteni alakjaiba. A két egyetértő, de egymást sakkban tartó szerencsevadász, a nevelő, nevelőnő pl. milyen kitűnő vígjátéki figurák lehetnének s mennyire nem azok. Milyen erős érzéke van Nagy Ignácznak a realitás iránt, milyen jó megfigyelőnek bizonyul egyéb munkáiban s itt mégis mennyire tehetetlen! — Az *Életuntak* a legszínlelenebb vígjátékai között.

Következő két kis vígjátéka sem mutat haladást. Az egyik a *Vendégszerep* (egy felvonás), mely Lendvayné számára írt »szerep.« — Lendvayné, ki Kolozsvárra utazik vendégszerepelni, meglátogatja barátnőjét, kinek szerelmi ügyét először fiatal ezredesnek, majd vén nagynéninek öltözve kedvezően intézi el. A darab meséjével hosszasan foglalkozni sürgős volt volna. A vígjátéki motívumokat tulságosan halmozza benne a szerző s képtelen alakokat szerepeltet. — Előadták a Nemzeti Színházban 1840. okt. 21-én s nov. 1-én.¹ A másik a *Velélytárs*² (egy felvonás). Inkább bohózat, mint vígjáték: Hábor Gyula joggyakorló féltékeny Adéla s háza előtt leselkedik, sőt kötélhágcsón föl is mászik az erkélyre. Adélnak egy akkor érkezett vidéki barátnőjéhez fogorvos jön, hogy titokban egy hamis fogat tegyen neki s utána jön Szuszogi, a barátnő egykori udvarlója. A harmadik, ki a dolgot complicálja egy tolvaj, ki felmászott Gyula hágcsóján s kit szintén ott találunk. Ebből elég mulatságos bonyodalom támad s Gyula végre meggyőződik, hogy féltékenykedése alaptalan volt. Csupa helyzetkomikum az egész, csak Szuszoginak van valami jelleme: feszes, pedáns száraz, udvarias beamter.

Láttuk e rövid ismertetésekből, hogy Nagy Ignác meglehetősen ért a vígjátékíráshoz. Sok hibát követ el, de tud bánni anyagával, tud jellemezni, ha akar, tud hatásos jeleneteket componálni. Majdnem mindegyik darabjában van olyan részlet, mely színdarabírói hivatottságáról tanuskodik. Jól kigondolja darabjait, de a kidolgozásban mintha ereje ellankadna. Azt hiszem, ennek egyik fő okát sokoldalú elfoglaltságában kereshetjük, mely nem engedett neki elég nyugalmat a lassúbb és tervszerűbb munkára. — Darabjai

¹ Megjelent a Nemzeti Almanach I. kötetében 1841.

² Nemzeti Alm. II. 1842. Mind a kettő megvan összegyűjtött vígjátékai között.

nem is tettek nagy hatást sem az olvasó-, sem a nézőközönségre. Maga is bizonyára jól látta ezt s jól tudta azt is, hogy mi ennek az oka. Elhatározta tehát, hogy ír egy vígjátékot, mely igazán korszerű lesz, melynek alakjai igazán élni fognak s ezt a vígjátékot a legnagyobb gonddal fogja megalkotni.

Politikai életünkben nagy a mozgalom ebben az időben. A szabadelvűek, gyorsan haladók ekkor kezdik hevesen összemérni kardjukat a fontolva haladókkal s a maradiakkal. A közfigyelem a megyék felé fordul, melyeknek gyűlései valóságos kis országgyűlések néhol. Nagy Ignác is ügyes tapintattal a megyei életre veti szemét s új vígjátéka háttéréül egy megyei tisztújítást választ. Láttuk, hogy már az *Egyesüljünk*-ben pedzette a dolgot, de csak szép hegedűszóban, angol ruhába bújtatott magyarokkal. A *Tisztújítás*ban már nem használ álarczot. Darabját 1842-ben 100 arannyal jutalmazta a Magyar Tudós Társaság s 1843-ban kiadta *Eredeti Játékszimében*, országra szóló hatást azonban csak a Nemzeti Színházban való előadása után tett. Mielőtt a hatásról szólnánk, lássuk előbb magát a darabot. Mondottuk, hogy a tisztújítás csak háttér, a milieu, mely azonban a tulajdonképeni mesével szoros kapcsolatban van. A mesének lényege az, hogy Arankának, egy gazdag fiatal özvegynek keze után hárman vágyódnak: Farkasfalvy alispán, Heves ügyvéd és földbirtokos és Tornyai szolgabíró, kit Aranka szeret. Aranka annak igéri kezét, ki a legközelebbi tisztújításon alispán lesz. Farkasfalvy és Heves erősen dolgoznak minden eszközzel megválasztásukon, Tornyai azonban hallani sem akar korteskedésről és vesztegetésről s abban bízik, hogy Hevest nem fogja jelölni a főispán, Farkasfalvyt pedig annyira gyűlölik, hogy nem fogják megválasztani. Aranka kénytelen cselhez folyamodni: levelet ír Hevesnek, melyben éjjeli találkozára hívja. Heves eljön, de Aranka helyett testvére Kinga (Langyos főorvos neje) várja, ki azt mondja, hogy ő írta a levelet. A könnyelmű Heves azonnal udvarolni kezd Kingának, mire Aranka belép s Heves látja, hogy kelepcebe csalták. Aranka csele azt hiteti el vele, hogy az özvegy Farkasfalvyt szereti. Tornyaira nem is gyanakszik, mert Kinga szeretőjének tartja; egyszer t. i. bizalmasan beszélgetni látta őket. Boszút esküszik s elhatározza, hogy Farkasfalvyt minden áron megbuktatja s korteseinek parancsot ad, hogy Tornyaira szavaztassák a választóit. Tornyai így alispán lesz, Farkasfalvy megbukik s Hevesel együtt hoppón marad. — Ezt az egyszerű mesét Nagy Ignác nagy ügyességgel szövi át apróbb félreértésekből származó bonyodalmakkal, pompás episodjelenetekkel s az egész cselekvényt biztos kézzel vezeti a kifejtet felé. Behatóbb elemzés természetesen ebben is akad itt-ott gyengébben motivált dologra, szerkezetbeli lazaságra, de általában meg lehetünk elégedve a darab compositiójával, mely abban az időben ritkítja párját. — A jellemzést is dicsérhetjük. Tornyaiiban egy »fontolva haladó,« talpig becsületes, hivatásának élő derék megyei tisztviselőt rajzol, kinek mint drámai

alaknak csak passivitása ellen lehet kifogásunk. Annál activabb a könnyelmű Heves, a »rohanva haladó«, szabadelvű, a ki »mindent akar« s eszközeiben nem válogató. »Te akarod ugyan a közjót — mondja Tornyainak — de csak hasonszenvi apró adagokban szeretnéd azt belénk csöpögtetni. Ez nagy hiba, mert azon betegnek, kinek ajakán ül már a halál, itcze számra kell torkába önteni a gyógyszert.« Farkasfalvy képviseli a maradi és zsarnok megyei főtisztviselőket. Szerepe nem nagy s így jelleme sincs gondosabban kidolgozva. Kinga politizáló asszony, kit férje kissé elhanyagol s ki a túlzott szabadelvűeknek, így Hevesnek is, bámulója, míg ki nem ábrándul belőle. Aranka nagyon józan és nagyon okos asszony, kissé tán a kelleténél is okosabb és józanabb. Ő a középpont, a nap, a mely körül a többi planéták forognak. Langyos, a kissé száraz és gyámoltalan doktor, régi vígjátéki figura. Az epizodálakok tele vannak étellel: az alázatos, mézes szavú, kémkedő aljegyző; Damázsdí, Farkasfalvy tipikus hajdúja, ki büszke nemes voltára s szörnyen megveti a félig emancipált zsidó kocsmáros, Schnaps Mózes, ki nagy Hevespárti (liberalis) s kit szörnyű önérzet dagaszt az 1840-i országgyűlés óta; végre Virágos György és Aranyos Mihály, nemesek hadnagyai, e pompás két kortes alak. — Látjuk, hogy mind az akkori mozgalmas politikai és társadalmi élet alakjai, a kik azonfelül tele vannak koruk eszméivel, a melyeket alkalomadtán hangoztatnak is. Vegyünk hozzá még néhány korfestő jelenetet (Schnaps alkudozása az alispánnal, a kortesek látogatása az alispánnal, a korcsmai kortesjelenet), melyek valóságos kis satirico-humoristicus remek s meg fogjuk érteni a darab rendkívüli hatását.

A vidék megelőzte a fővárost a Tisztújítás előadásában. Kolozsvárt 1843. jan. 6-án adják először s 12-én ismétlik. A Jelenkor szerint Nagyenyeden, Debreczenben, Nagyváradon, Egerben s máshol is előadták. A Nemzeti Színházban csak 1843. aug. 5-én került színre (Szentpétery javára) nagy közönség előtt, mely nagy tetszéssel fogadta. Hogy milyen hatása lehetett, megítélhetjük abból, hogy *augusztus hónapban tizenkétszer adták. Ilyen siker eddig magyar színpadon nem fordult elő.* A legjobb darabokat is legfeljebb kétszer-háromszor tudták előadni egy hónapban. A *Honderű* szerint a Tisztújítás sikere »nevezetes s a magyar színvilágban eddig hallatlan tény;« ugyancsak a *Honderű* említi, hogy Nógrádból egy nagy társaság rándult le Pestre csak azért, hogy a Tisztújítást láthassa. Szeptember 11-én egy budai műkedvelő társaság játszotta el a Nemzeti Színházban a miskolci égettek javára (a budai színikörben is eljátszották) s az előadás 2100 váltóforintot jövedelmezett. A Tisztújítás a következő években is állandóan műsoron van, noha ekkor már népszerű versenytársai akadnak Szigligeti népszínműveiben. A *szökött katoná* négy hónappal a Tisztújítás után kerül színre, majdnem oly nagy sikerrel, mint ez, a következő évben a *Két pisztoly* s a *Zsidó*. Ettől fogva

Szigligeti uralkodik a Nemzeti színpadán. — A Tisztújítást a kritika is kedvezően fogadta. Legkimerítőbben P. Horváth Lázár írt róla a Honderűben, mely nem volt Nagy Ignác barátja. A bírálat pedáns módon részletez és aprólékoskodik, kifogásokat tesz a szerkezet, a jellemek ellen. Szerinte a darab nem is vigjáték, hanem bohózat (egészen nyugodt lélekkel vigjátéknak tarthatjuk). Azt is felemlíti, hogy nem vall szint politikailag a szerző (sőt nagyon is szint vall, Széchenyista ő itt is, a ki üti a túlzó szabadelvűeket). Dicséri, hogy a lélekvásárlást nevetségessé és utálttá teszi (Ez igaz, de azért nem szabad ezt tartanunk a darab tendenciájának; a Tisztújítás nem olyan iránydarab, melyben valami fő irányeszmé van, csak nagyon korszerű darab, mely sokban tapint korának elevenére, de nem akar egy eszme érdekében írt szónoklat lenni.) A II. felvonás episdjeleneteit páratlanoknak tartja a magyar irodalomban. Az előadás »classicus.« Még nem látott magyar darabot ilyen élethűen játszani. — Az egész bírálat általában udvarias és kedvező. — Bartay, a Nemzeti Színház igazgatója azzal fejezte ki elismerését Nagy Ignácznak, hogy 1843. okt. 10-én az ő javára adatta a darabot s az előadás féljövédelmét (160 s egynehány pforintot) adta neki tiszteletdíjúl. Ez kivételes jutalmazás volt, mert a Tisztújítás előadása előtt már megjelent nyomtatásban s kinyomatott darabok előadásáért akkor semmit se fizettek a szerzőnek.

A Tisztújítást könyvben is sokat olvashatták, mert több kiadást ért.¹ Népszerűségét különben egypár apróság, de ékesen szóló apróság is bizonyítja; nevezetesen az, hogy egyes jeleneteiről rézmetszeteket árultak,² hogy Vikuss cukrász kirakatában a kortestanya cukorból kiformálva pompázott, hogy a vásárokon »kávédőköt« árultak, melyekbe a Tisztújítás öt jelenete volt szöve s hogy »tisztújítási szivarokat« szívtak az emberek.

Bajza azt mondja a Tisztújításról, hogy az »pesti színházunk életében egy új korszak kezdője volt.«³ Ezen azt értette, hogy drámairodalmunk nemzeti szellemben fog fejlődni s versenyezni fog az idegen termékekkel s az operákkal. A jóslat nem teljesült, csak részben. A Tisztújítást főleg 1843-ban s 1844-ben több politikai vigjáték követte: Vahot *Országgyűlési szállás-a* és *Még egy tisztújítása*, Kovács Pál *Nemesek hadnagya*, Beöthy Zsigmond *Követválasztása* stb., melyek aktualitásokban bővelked-

¹ 1844. szept. 22-én Budapesti Híradó már 3. kiadásának megjelenését jelenti. *Nagy Ignác vigjátékai* (1852) szerint 1846-ban is megjelent, úgyhogy az 1852-i kiadása már a negyedik. Legújabbban az Olcsó Könyvtárban jelent meg (44. sz.) 1878-ban; az új számozás szerint 93—5. sz. (címlapkiadás). Ebből a kiadásból hiányzik az utolsó jelenet vége, mikor a kortesek eljönnek Tornyaiért.

² *A kortestanya*. Fuchthallertől. Metszette és kiadta Vidéky; feketén 20, színesen 30 p. krajczárért árulták. Továbbá egy lapon a II. fv. 6. és 12. s a III. fv. 7. és utolsó jelenete. Ára ugyanannyi volt. 1844-ben jelentek meg.

³ *Athenaeum* 1843. II. 462. lap.

tek ugyan, de nem voltak jó darabok¹ s így nem is lettek népszerűek. Bajza jóslatának részben való teljesülését csak Szigligetinek köszönhetjük.

Még csak azt említem meg, hogy félszázad mulva, 1882. aug. 27-én ismét fölbukkan a Tisztújítás a Nemzeti Színház színpadán s a megváltozott viszonyok ellenére igen jól mulat rajta a közönség, mint az akkori bírálatokból tudjuk. Ez világos bizonyítéka annak, hogy a Tisztújításnak korszerűségén kívül van más érdeme is.

Nagy Ignác vigjátékírói munkásságának a Tisztújítás a tetőpontja s egyszersmind befejezése is. Több vigjátékot nem írt. Tán attól tartott, hogy jobbat nem tud írni, vagy hogy a Tisztújítás roppant sikerének emléke agyonnyomná ezután színrekerülő darabjait. A harczterről, hol olyan fényes győzelmet aratott egyszer, nem akart esetleg megveretve visszavonulni. Inkább apró genreképeit festegette tovább, melyek mind népszerűbbek lettek, s melyeknek köteteit valósággal kapkodta a közönség. Csak egyszer vette még fel vigjátékírói tollát, hogy egy farsangi bohózatos tréfát írjon vele, azt is egyenes felszólításra. Maga így mondja el munkája keletkezését. Egy francia lapban olvasta, hogy Lafontaine meséit Páris egyik előkelő színházában úgy adták elő, hogy a színészek állatfejeket tettek fel. Mindjárt arra gondolt, hogy nálunk is lehetne ilyen tréfát színrehozni, de nem mert hozzáfogni, mert félt hogy a színészek nem lesznek hajlandók állatfejekkel föllépni. 1845. februárius közepén br. Jósika Jánosné felszólította, hogy a »Vadaskerti estély« cz. állatgenreképe alapján írjon egy kis bohózatot, melyet a kolozsvári szegények intézetének javára Kolozsvárt előadnának. Meg is írta, de színre nem kerülhetett, mert a színészek tényleg nem akartak állatfejekkel szerepelni a színpadon. — Jósikáné diszes albummal jutalmazta fáradságát, a kis darab pedig, melyet a szerző »farsangi tréfának« nevez, *Ármány és szerelem vagy vadaskerti zendülés* czímen megjelent az Életképekben (1845. 14. sz.) Kisebb jelenetek összefűzése az egész, melyben politikai és társadalmi ferdeségeket gúnyol Nagy Ignác. Az egyes állatok különféle emberi tulajdonságoknak és elveknek képviselői pl. Szarvas úr kedvetlen férj, Medve, Farkas és Vadkan urak elégedetlen agglegények, Róka úr híres intrigáns. Ökör úr kedélyes aggastyán, Szamár úr megbukott lángész, Kakas urfi vérmes lázító, Macska asszonyosság idegen művész, Liba kisasszony érzékeny műkedvelőné, Szarka asszonyosság kávénéike stb. Ezek fecsegnek, énekelnek, vitatkoznak és érzelegnek az egész darabon végig igen mulatságosan. A befejezés az említett genreképből való: a vadaskerti állatok beveszik az alkotmány . . . akarom mondani »a vadaskert sánczai közé« az erdeieket, de ebből nagy veszekedés támad s az erdeiek kerekednek

¹ Részletesen vannak tárgyalva Bayer: A magyar drámairodalom története (1897) II. kötetének 2. fejezetében.

felül, míg a vadász rendet nem csinál. Az egésznek éle a »nem fontolva haladók« ellen irányul (Kakas urfi: »En nem fontolok meg semmit, hanem haladok«). Kutya úr, a ki csak egy »böcsületes szegény kutya« ezt mondja a végén: »*Nem tudtak megegyezni, mindent egyszerre akartak és már most mindent elvesztettek.*« Bizonyára nem sejtette a szerző, hogy tréfás jóslata milyen hamar fog megdöbbentő valóságra válni.

Tíz éves vígjátékírói működésének termékeit (a két első kísérletet kivéve) egy negyedretű kötetben összegyűjtve *Nagy Ignác* *vígjátékai* címen 1852-ben adta ki.

DR. SZINNYEI FERENCZ.

